

Sparali jekk jogħġbok

Sparali jekk jogħġbok

1990. Mejju. Għal James, l-isbaħ xahar tas-sena. Is-sema bellezza u t-temperatura diġà bdiet tixxabat 'il fuq bil-mod il-mod. Għandu l-gazzetta f'idejh, tazza te ħdejh, u qiegħed imxaħxaħ fuq id-deckchair li rama fil-ġnien, għall-kwiet u biż-żiffa friska tmellislu wiċċu. Xi jrid iktar?

Ta' tmienja u sittin, James għadu jzommha. Jgħidulu "l-Ingliż", għax wiret il-karnaġġjon ta' missier missieru, li kien minn Wales. Fih raġel, magħqud iżda mhux oħxon, dritt daqs xemgħa, ruxxan, għajnejh żoroq, u bil-mustaċċi. Għandu xagħru fil-griz u jzommu dejjem maqtuġħ pulit qisu għadu ħiereġ mingħand il-barbier. Jimxi mixja kuljum u spiss tarah ipassi minn Balzunetta sal-Belt biex jiltaqa' ma' xi ħabib il-Barrakka ta' Fuq, jieħdu belgħa te u jgħidu kelmtejn jew tlieta. Mill-bqija, jgħix ħajja kalma u kwjeta, kollox ippjanat u bla sorpriži. S'issa.

James iferfer waħda l-gazzetta u jifrixha fuq saqajh. Tinħass itqal mis-soltu. *It-Times* tal-Ħadd 27 tax-xahar.

Ħarġa speċjali mimlija artikli u ritratti jiddokumentaw il-folol u l-ewforija li laqgħu l-Papa Ġwanni Pawlu t-Tieni waqt iż-żjara tiegħu f'Malta. Fuq il-faċċata hemm ritratt kbir tal-Papa fuq katamaran fil-Port il-Kbir, imdawwar b'għexieren ta' dgħajjes. Kif jagħmel kull meta jkun qed jaqra l-gazzetta, James jibda jgħaddi l-kummenti minn taħt l-ilsien: "Kif waqfet għalkollox Malta dal-jumejn! Qisu reġa' ġie San Pawl!"

It-te ġie perfett illum, jinnota b'sodisfazzjon; la ħafif iżżejjed u lanqas karg wisq, u ħalib fih preċiż kemm hemm bżonn biex jieħu l-kulur u t-togħma ideali. It-te James jieħdu bil-ħalib tal-bott u b'zewġ kuċċarini zokkor, imburgati. Importanti li jkun f'tazza tal-ħġieġ għax inkella t-togħma tinbidel. U ma jixorbux jekk ma jkunx jaħraq.

Biex iqalleb il-gazzetta juża dejjem l-istess sekwenza. Mill-faċċata ta' quddiem imur għall-paġni tal-isports, imbagħad għall-kronaka lokali u internazzjonali, u wara għall-paġni tal-ittri lill-editur. Ħafna drabi jeħel hemm, għax aktarx fost il-korrispondenza tal-qarrejja jsib xi opinjoni li ma jaqbilx magħha, u ma jistrieħx qabel ma jilgħaq envelop li jkun fih risposta bil-kontroargumenti kollha tiegħu. Fl-aħħar, jekk ikun fadallu ħin, jinfitel mat-tisliba.

Illum, malli jpoġġi t-tazza sħuna u vojta magenbu u jsib il-paġna tal-ittri, l-ewwel ma jilmaħ tkun ittra akkumpanjata minn ritratt antik, iswed u abjad. *Seeking information about a long-lost friend*. Minn dawn ikun hemm spiss, u ma tantx jinteressawh. Għajnejh jaqbzu għal fuq it-titli tal-ittri l-oħrajn. *Dangerous building site*. Jalla waħda. *Amnesty for prisoners*. Mhux hekk? La ġie l-Papa, ħaqqhom jumejn

maħfura msieken, hux? *A land of contradictions*. Tiċċajta!

Għajnejh jerġgħu jmorru fuq ir-ritratt antik, u jinqata' minn ġewwa hekk kif jagħraf ix-xbieha mitfija tiegħu nnifsu, liebes l-uniformi tal-armata Ingliża. Ritratt miġbud f'Haifa, iktar minn erbgħin sena ilu. Qiegħed spalla ma' spalla mas-Surgent Doyle u warajhom—ma jidhrux sew fir-ritratt—hemm il-ġonna mtarrġa ta' Bahá'í, bir-ringieli tas-siġar tal-palm jixxabtu mal-ġħolja ta' Monte Carmeli sat-tempju fil-quċcata.

L-ittra mar-ritratt miktuba minn korrispondenta mara li qed tgħid li qed tfittex il-persuna fuq il-lemin tar-ritratt li kienet taf snin ilu. Tiftakar li kien jismu James Arthur Young, Eks Kaptan fl-armata Ingliża, li kien stazzjonat il-Palestina fl-1946. Din il-persuna qed titlob lill-qarrejja biex jikkuntattjawha jekk għandhom xi tagħrif li jista' jgħinha ssib lil dan il-ħabib antik tagħha. Se tkun alloggjata n-Notabile Hotel, l-Imdina, sal-10 ta' Ġunju.

Iffirmata, *Ruth Kaminski*.

“Fejn kont dawn is-snin kollha, Ruth?” iħarħar b'lehen baxx James. Għajnejh jiċċajpru u qed iħoss għoqla tielgħa fi grizmejh.

Kien is-sajf tal-1946. Il-gwerra ma kinitx ilha wisq li spiċċat u baġħtuh il-Palestina, li dak iż-żmien kienet taħt il-mandat tar-renju Ingliż. Fiż-żmien li kien stazzjonat hemm, fil-port ta' Haifa, xogħol l-armata Ingliża kien li jinżammu l-Lhud milli jidhlu illegalment fil-Palestina. Bosta Lhud li kienu salvaw mill-Olokawst u oħrajn imferrxin mad-dinja kollha

kienu qed jerħulha bl-eluf lejn l-art tal-Palestina biex jibdedw ħajja ġdida u jnibbtu l-pajjiż tagħhom mill-ġdid, iżda l-Gvern Inġliż kien qed jinsisti li ma jidħlux iktar minn 10,000 ruħ fis-sena.

F'Haifa x-xemx tant kienet taħraq li stajt tismagħha żżarżar f'widnejk. Il-ħitan tal-uffiċċju, li kien fuq wieħed mill-mollijiet tal-port, ftit li xejn kienu qed inaqqsu mill-qilla tas-sħana, u l-kamra kienet fgata b'riħa qawwija ta' għaraq u saqajn. Fann żgħir kien qed jitfa' ziffa batuta fuq wiċċ James, iżda bih u mingħajru xorta; fuq l-uniformi, taħt abtejh, feġġewlu żewġ dbabar kbar.

James kien wara mejda żgħira li kienet qed isservi bħala skrivanija, u quddiemu kien hemm żewġ sigġijiet. Kellu żewġ mazzi ta' fajls quddiemu, fuq par tilari mmarkati "In" u "Out", u maġenbhom flixkun ilma u tazza. James ħareġ maktur, mesah ġbinu u fuq xufftejh mill-għaraq, imbagħad xorob ftit ilma u ordna lis-suldat ta' mal-bieb biex idaħħal lil min imiss.

Daħlet mara. Kien diffiċli tgħid kemm kellha żmien; ikbar minnu żgur. Tletin sena, jew xi ftit fuqhom? La twila u lanqas qasira, mgħaddma bħall-oħrajn kollha, bajda karti u xagħarha kannella maqtuġh qasir. Rasha baxxuta. Kienet liebsa libsa ffjurita tigiha baħar; imdendla magħha bħalliekieku fuq spalliera. Daħlet tkaxkar saqajha bil-mod, u baqgħet bilwieqfa quddiem l-iskrivanija.

"Poġġi," qalilha James waqt li b'sebgħu l-werrej ipponta lejn is-siġġu.

Il-mara poġġiet bil-mod, fit-tarf. Dehret mifxula.

"Tifhem bl-Inġliż?" staqsieha.

“Iva.”

“X’jismek?”

“B19637,” qaltlu minn taht l-ilsien.

“X’inhu?”

Il-mara bħal infixlet. Imbagħad imbuttat il-komma tax-xellug ’il fuq sal-minkeb, u tfaċċa n-numru li kienet semmiet, ittattwat fuq driegħha. B19637. James ġibed nifs ’il ġewwa u għalaq għajnejh għal mument.

“Ismek għandi bżonn. Tiftakru ismek?” għolla ftit leħnu James.

Il-mara bħal issummat, imbagħad petptet għajnejha u xenglet rasha ħafif.

“E, Ruth. Ruth Kaminski. Iva, Ruth Kaminski.” L-irkejjen ta’ xufftejha tharrku fi ħjiel ta’ tbissima, u James rattab kemxejn leħnu.

“Minn fejn ġejja, ‘Ruth Kaminski?’”

“Mm?”

“F’liema kamp kont?”

“Dachau.”

James ħareġ fajl ġdid minn ġo kaxxa tal-kartun li kien hemm hdejn saqajh, u kiteb *Ruth Kaminski* b’ittri kbar fuq quddiem. Imbagħad fetħu u beda jnizzel xi noti.

“Kemmm għandek żmien?”

“Tnejn u għoxrin.”

“Ċerta?”

“Twilidit fis-6 ta’ Ottubru, 1923.” James nizzel id-dettalji fil-fajl, avolja sabha bi tqila biex jemmen li kienet għadha daqshekk zghira, saħansitra iżgħar minnu.

“Għandek xi membri oħra tal-familja hawn?”

“Le, jien biss baqa’,” wegbitu, b’geddumha jirtogħod.

“Għaliex gjejt il-Palestina?”

“Qed jgħidu li hawn biss nistgħu nibdew mill-ġdid.”

James mesaħ l-għaraq li kien reġa’ ngemagħlu fuq moħħu, u mbagħhad qabad il-pinna u ssokta jikteb. M’għandhiex çans din l-imsejkna, qal bejnu u bejn ruħu. Il-kwota kienet intlaħqet u ftit biss kienu l-eċċezzjonijiet li kien awtorizzat jagħmel. In-nota ta’ kundanna għad-deportazzjoni kien tgħallimha bl-ament tant kemm kien ilu jikteb bħalha, fosthom xi tuzżana dik l-għodwa stess. Fl-aħħar faqqa’ l-firma bombastika tiegħu mimlija nokkli u tidwir, niżżel id-data taħtha u għalaq il-fajl.

“Jiddispjaċini, Sinjorina, imma ma tistax toqgħod hawn. In-numru stabbilit intlaħaq digà,” stqarrilha James hekk kif għolla għajnejh.

Il-mara ċçassat lejn idejh imserrħin fuq il-fajl. Donnha ma fehmitx x’qalilha.

“Se nibagħtek Ċipru.”

“Ċipru?”

“Iva. Għandna kamp apposta għal immigranti bħalek. Tibżax, meta jerggħu jinfetħu l-bibien biex jidhlu aktar nies fil-Palestina inti tkun magħhom,” ittanta jqawwilha qalbha James.

F’daqqa waħda l-mara berrqet għajnejha, fetħet ħalqha u bdiet titriegħed.

“Le! Ma rridx nerġa’ mmur f’kamp! Issa l-gwerra spicċat. Kif tista’ tgħidli li se terġa’ tibgħatni f’kamp?”

“M’għandix għażla, Sinjorina.”

“Le, le, le! Nitolbok bil-ħniena, Sinjur. Tibgħatnix lura.”

James qam bilwieqfa u ħareġ minn wara l-mejda.

Hi wkoll qamet minn fuq is-siġġu, middet pass 'il quddiem, u ħarset fiss f'għajnejh.

“Sinjur, għandek revolver fuqek. Sparali, jekk jogħġbok. Irrid immut.”

Il-mara ntefgħet għarkupptejha quddiemu, għafset idejha ma' xulxin, u bdiet tingħi u titbandal 'il quddiem u lura.

Is-suldat li kien barra l-bieb daħal u qabad lill-mara minn taħt dirgħajha biex iqajjimha u joħroġha 'l barra. Hi u tissara mas-suldat, għajnejha ltaqgħu ma' ta' James għall-ewwel darba. Qatt ma kien ra għajnejn bħal dawk. Kienu suwed dlam, bħal twieqi imbarrati. Kienu qed ileqqu b'lega dmugħ, kważi kważi donnhom mirja, u l-abjad tagħhom kien aħmar nar.

“Halliha, Surgent,” qal f'daqqa waħda James. Is-suldat, b'wiċċu jlellex bl-għaraq, ta ħarsa lejn James, rehielha jdejha u għamel pass lura. Għal ftit sekondi ma nstema' xejn ħlief it-twerdin u ż-żaqziq tal-fann u n-nifsijiet tqal u ddisprati tal-mara.

James għamel sinjal lis-suldat biex jerġa' joħroġ barra, u baqa' jħares lejn il-bieb għal ftit sekondi wara li ħareġ sieħbu. Il-mara kienet għadha qed tolfoq b'dirgħajha t-tnejn imgeżwrin magħha.

“Għandek xi professjoni?” staqsieha.

“Kont infermiera,” wegħbitu.

Ma setgħetx taġħtih twegħiba aħjar. Kien hemm nuqqas kbir ta' infermiera fl-isptarijiet.

“Ara x'se nagħmlu, Sinjorina Kaminski. Se nnizzel fil-fajl li qed tgħid li int infermiera. Ikollok bżonn tidher

quddiem bord apposta biex jikkonferma. Dak il-bord, imbagħad, jiddeciedi jekk tidholx il-Palestina jew le. Tajjeb hekk?”

“Nibqa’ nafhulek, Sinjur! Grazzi ħafna!”

James ħareġ idu biex jeħdilha b’idha. Hi ħafnitha f’idejha t-tnejn u ressqitha lejn xufftejha, iżda hu kien pront ġibidha lura.

“Shalom,” qalilha James, u tbissem ħarira.

“Shalom. Ma ninsa qatt li għamilt miegħi, Sinjur,” weg-bitu Ruth.

Ġimgħa wara, James daħal għax-xogħol kmieni filgħodu bħas-soltu. Fuq l-iskrivanija sab fjura iris vjola, pakkett sigaretti u biljett li fuqu kien hemm miktub biss in-numru “B19637”.

Fil-kamra numru 17 fl-ewwel sular tan-Notabile Hotel, Ruth qed tħallas xagħarha, twil sa taħt spallejha, u mbagħad tkebbu f’nokklu, iddawru f’qagħqa fuq wara ta’ rasha u tirfdu bil-furfiċetti. Tikkunsidra wiċċha fil-mera, mislut iżda mhux magħlub, u tinnota li tidher kemxejn pallida; is-swidija t’għajnejha tispikka iktar mis-soltu. Qed tosserva figuritha, li baqgħet irqiqa minkejja l-piż tal-età, u l-libsa bajda u sewda, komma twila, sempliċi u eleganti, li ddecidiet li tilbes. M’għonqha għandha ġizirana qasira tal-perli, u f’widnejha par imsielet pariġġ.

Se tiltaqa’ ma’ James. Fl-aħħar irnexxielha trażżan il-biża’ u trabbi biżżejjed kuraġġ biex tfittxu. It-twissija biex ma titkellem ma’ ħadd kienu tawhrielha żmien twil ilu, imma

anke wara dawn is-snin kollha, kultant għadha tismagħha cara f'widnejha. Ma tafx hix fissazzjoni tagħha imma, minn żmien għal żmien, tilmaħ dejjem l-istess par għajnejn iħarsu lejha f'xi supermarket jew fl-istazzjon tal-ferrovija. Kultant tinnota karozza bil-ħġieġ skur, tħuf fl-inħawi tad-dar tagħha. U t-tħaxwix fuq il-linja tat-telefown tagħha jħassibha ħazin ...

Dejjem żammet lura, l-iktar għax ma xtaqitx iddaħħal lil James fil-periklu, reali jew mistħajjel, li hemm iberren f'moħħha. Izda fl-istess ħin, il-kuxjenza qatt ma ħallietha bi kwietha. James, jekk għadu ħaj, għandu dritt ikun jaf kif u għaliex kienet sparixxiet minn ħajtu. Jekk ma tfittxux issa, ta' 67 sena, ma tfittxu qatt u jkollha tmut bir-rimors.

Tliet xhur ilu marret tindaga fl-arkivji tal-armata Ingliża u saret taf li l-Kaptan James Young kien ħalla l-armata volontarjament f'Mejju tal-1949. Wara dik id-data ma kien hemm l-ebda traċċa tiegħu. Kulma kellha biex issibu kien ismu, ritratt u memorja vaga li xi darba kien qalilha li kellu xi familjari Malta.

Ma stennietx risposta daqshekk malajr għall-avviż tagħha fit-*Times* ta' Malta. U wisq inqas ma stenniet li jċemplilha hu stess! Fuq it-telefown infixlet u bdiet tlaqlaq. Mill-banda l-oħra, hu għadu b'leħnu sod, l-istess eżatt kif kienet tiftakru. Fl-aħħar, wara dawn is-snin kollha, kienet se terġa' tarah wiċċ imb wiċċ.

Għadu l-ħin. Toħroġ fil-gallarija, tqabba sigarett u tħalli 'l-memorji jeħduha f'post 'il bogħod.

Bis-saħħa tal-intervent ta' dak il-fizzjal Inqliż b'qalbu tad-deheb, l-awtoritajiet Inqlizi kienu ħallewha tidħol gol-Palestina, u baġtuha taħdem fi sptar tal-Gvern, f'Haifa stess. Però ftit ġranet biss damet hemm, għax għodwa waħda avviciawha żewġt irġiel Lhud, li kienu jidhru tal-affari tagħhom, u staqsewha kinitx interessata tiegħu ħsieb raġel marid f'siġġu tar-roti. Offrewlha d-doppju ta' li kienet taqla' l-isptar u aċċettat.

Xi ħmistax wara kienet is-suq, iddur biex tixtri tapit żgħir, meta semgħet lil xi ħadd jgħajtilha b'isimha.

“Miss Ruth Kaminski.” Dak il-lehen. Ittatwat f'moħħha.

Ruth daret u sabitu quddiemha.

“Kaptan! Bqajt tiftakar ismi?”

“James jiena. Qed niegħu gost narak. Kif int?”

“Tajba, grazzi. Mhux soltu tara fizzjali Inqlizi jduru fis-suq,” qaltlu Ruth.

“Jien m'iniex bħall-fizzjali l-oħrajn. Irnexxielek issib taħdem?”

“Iva. Bis-saħħa tiegħek. Napprezza ħafna li għamilt miegħi dakinhar.”

“L-infermiera hawn bżonnhom; kont iffortunata. Nista' nimxi ftit miegħek?” staqsieha James.

“Mela le, jekk trid. Sa tarf is-suq, imbagħad ikollna ninfirdu.”

“Tajjeb. Isma', skużani, kont xi ftit maledukat miegħek meta —”

“Le, ma kontx maledukat. Dak kien xogħlok.”

“Ġibtli qalbi ġulgliena. Ma stajt nibagħtek lura fl-istat li kont.”

Ruth baxxiet rasha u ma tkellmitx.

“Toħrog?”

“Ftit li xejn. Qed nieħu ħsieb pazjent u marid ħafna: irid lil xi ħadd miegħu l-ħin kollu. Bħalissa kelli nħallih ma’ xi ħadd biex ħrabt ħarba nixtri,” wiegbet Ruth.

“Nixtieq insir nafek ftit aħjar,” qalilha bi tbissima James.

“Lili?”

“Mhux miegħek qed nitkellem?”

“Napprezza l-kumpliment, imma żgur li m’iniex daqs-hekk interessanti għalik —”

Ma laħqitx spicċat il-kelma għax tefgħa ta’ ġebbla ’l bogħod minn fejn kienu qam storbju sħiħ. Xi nies ġew fl-idejn u xi frott u ħaxix xtered mal-art fost l-għajjat u t-theddid. Kienu waslu fit-tarf tas-suq u ħaffew ’il barra, iserrpu qalb il-merħliet tal-mogħoż u l-ħmir mgħobbija bil-merċa.

“Wasalt jien. Se jkolli nħallik,” qaltlu Ruth.

“Fejn toqgħod, Ruth? Nista’ nwasslek,” qalilha James.

“Aħjar le. Hawnhekk mhux postok. Grazzi daqslikieku,” qaltlu Ruth bi tbissima.

“Nista’ nerga’ narak?”

Ruth ħarset lejn il-qoffa li kellha mrikkba fuq driegħha. Wara mument, ħarġet tgedwida minn bejn xufftejha: “Nigi s-suq kull nhar ta’ Ħamis. Shalom.”

“Narak il-Ħamis mela. Shalom.”

Ruth titfi s-sigarett, tqum bilwieqfa u b’għajnejha tiknes il-veduta panoramika minn fuq is-swar tal-Imdina. *Kemm*

għadda zmien! M'għandix dubju li kien iżzewweg, u probabbli llum nannu ta' ċorma tfal. Min jaf għadux jagħrafni?

James joħroġ mill-banju mleffef fil-ġagaga tax-xugaman u jieqaf quddiem il-mera. Jinnota li spuntawlu żewġ sufiet bojod fix-xagħar ta' fuq għajnejh, u b'għajnejh u xufftejh imbexxqin jaqtagħhom bil-ponta ta' mqass irqiq. Kif qiegħed fiż-żifna jittrimmja daqsxejn il-mustaċċi wkoll. Operazzjoni delikata li trid attenzjoni kbira. Il-mustaċċi qatt ma jridu jkunu jmissu max-xufftejn. Jiċċekkja, għal darba darbtejn, li m'għandu ebda sufa ġerrejja ħierġa minn imnieħru u jerġa' jifli r-riflessjoni tiegħu fil-mera.

Id-dixxiplina kellha għeruwq fondi ġo fih, imnibbtin fiż-żmien li kien qatta' fil-militar, f'żgħožitu. Dam fl-armata sa erba' snin wara l-gwerra, imbagħad żarma, ġie Malta u fetaħ ħanut tal-gazzetti l-Belt. Baqa' jgħix waħdu u baqa' ffissat fuq il-precizjoni u r-rutina. Iqum fis-sitta ta' filgħodu, sajj u xitwa, imur jimxi u jagħmel 30 push-up kuljum. Jiekol bil-qies u għandu l-menù ffissat ġurnata b'ġurnata. Kull ġurnata jippjanaha sew u jalloka ħin għal kollox, u ma jkunx hu jekk ma jmiddx rasu fuq l-imħadda fil-ħdax ta' billejl bumm. Kollox bil-ħin. Għall-indafa pittma wkoll. Izomm daru nadifa xummiema u ħwejġu dejjem nodfa u mgħoddijin, u fejn hemm bżonn illamtati. Iż-żarbun, m'għandniex xi ngħidu, tara wiċċek fih.

L-appuntament li għandu llum ma kienx ippjanat.

Jagħti ħarsa ħafifa lejn l-arloġġ, jilbes it-tibdila li kellu ppreparata fil-kamra tas-sodda u jerħilha lejn l-Imdina.

F'nofs triq jieqaf għand tal-gabbana tal-fjuri u jixtri bukkett iris vjola.

Hu u jsuq, James qed iġib quddiem għajnejh lis-sbejha Ruth, lura fiż-żmien.

Intilef warajha minn dik il-ġurnata li ltaqa' magħha l-ewwel darba fis-suq. Bilkemm kienet tingħaraf mill-gozz għadam li kien kellem fl-uffiċċju tiegħu f'it gimgħat biss qabel. Kellu ħerqa kbira biex jerga' jiltaqa' magħha, isir jafha aħjar u forsi, min jaf?

Fl-aħħar wasal il-Ħamis u James, liebes pajżan, sab ruħu s-suq b'għajnejh attenti, ifittex 'il Ruth minn bejn it-tgeżwir abjad tal-Għarab u l-kpiepel suwed tal-Lhud. L-atmosfera kienet bieżla u kaotika, gegwigija ta' ilhna jtaqtqu, uħud bl-Għarbi, oħrajn bl-Ebrajk, kultant anke xi haġa bl-Ingliż. Ħwienet zgħar wieħed fejn l-ieħor; tined jgħattu merċa ta' kull xorta; xogħol tal-fuħħar u tal-bronz imferrex mal-art; u frott u ħaxix esibiti fuq it-tilari. Kristjani, Musulmani u Lhud kienu qed jinnegożjaw u jargumentaw f'kull rokna tas-suq, u kull fejn tħares kien maħnuq bin-nies.

James sab ruħu jitkaxkar mal-folla u kien se jaqbd u ferħ ta' ġenn bl-għajjat f'widnejh, tfal u klieb jigr u ma' saqajh, u nies jaħbtu fih mingħajr l-icken sinjal ta' dispjaċir jew kelma ta' skuża. Il-konfużjoni u l-folol minn dejjem kienu jinnervjawh. Beda jtella' u jniżżel imurx lura l-barracks, iżda d-deċiżjoni ħadithielu Ruth hekk kif lemaħha ġejja minn triq fil-ġenb. Ħass qalbu tħabbat bi f'it iktar urgenza, u telaq jgħaġġel lejn id-direzzjoni li kienet qabdet, jofroq in-nies

minn quddiemu mingħajr ma jitlaqha mill-ħarsa t'għajnejh.

“Shalom, Sinjorina Kaminski,” qalilha f'widintha James hekk kif wasal eżatt warajha.

“Shalom, Kaptan,” qaltlu Ruth qabel ma daret lejha u tbissmitlu. “Ilek hawn?”

“Le. Ftir minuti,” gideb James.

“Ma nistax indum illum,” qaltlu waqt li baxxiet rasha. James kien għadu qed iħares fiss lejn wiċċha. “Is-soltu nixtri l-ħaxix mingħand wieħed jarma hawn wara. Tigi miegħi?”

Imxew flimkien bla ma qalu kelma, issa f'parti iktar kwieta tas-suq, qalb l-artiġjani jtektku u jsammru, ħwejjeg imdendlin iperpru maż-żiffa, qawsalla ta' kuluri jgħajtu fil-basktijiet tal-ħwawar, u riħa taqsam ta' kafè inkaljat maż-zerriegħa tal-kardamomu.

Ruth xtrat li kellha tixtri u huma u mexjin lura semgħu sparatura. In-nies bdew jgħajtu, jiġru u jiferrxu, u minn imkien bdew jitfaċċaw il-pulizija. James qabad lil Ruth minn driegħha u għibidha lejn daħla fi sqaq mudlam.

“James, aħjar ma tiġix 'l hawn iktar. Hawn sens ta' rabja kbira kontra l-armata Ingliża. Tilbes jew ma tilbix l-uniformi, xorta waħda tidher li int ufficjal Ingliż.”

“Tinkwetax għalija, Ruth. Dan logħob tat-tfal ħdejn dak li għaddejt minnu fil-gwerra.”

Ruth tgeddset taħt dirgħajh, u stennew siekta sakemm beda jbatti l-istorbju fit-toroq tal-madwar.

“Sarli l-ħin, James.”

“Ruth. Kif għedtlek l-aħħar darba, nixtieq insir nafek ftit aħjar. Imma rrid narak xi mkien fil-kwiet, mhux f'dan il-għenn. X'tgħidli?”

“Hmm, nistgħu niltaqgħu ftit, jekk trid.”

“Meta?”

“Nhar il-Ħadd filgħodu għandi nofstanhar frank.”

“Tajjeb. Ikun is-6 ta’ Ottubru, għeluq sninek. Nippreparalek sorpriża.”

U tbiegħdu minn xulxin b’ħarsithom fuq xulxin, Ruth b’għajnejha miftuħin beraħ u James bi tbissima mqarba fuq fommu.

James jasal fil-parkeġġ ta’ quddiem l-Imdina, iħares lejn l-arloġġ u jsib li qiegħed erbgħin minuta kmieni. Jerħilha lejn is-sur u joggħod jifli d-dettalji tal-veduta ta’ nofs Malta quddiemu, tkanġi fil-kuluri bejn isfar dehbi, kannella mdennes u sfumaturi differenti ta’ aħdar, taħt sema bla sħab u bil-baħar ileqq fil-bogħod. Fl-aħħar jixba’, idur u jaqbad il-pass lejn il-lukanda.

Jasal fil-pjazzetta mwarrba ta’ quddiem in-Notabile Hotel, jirranġa l-ingravata u jidħol. Il-bank tar-reception qiegħed fuq ix-xellug, u quddiemu hemm salott kbir mimli pjanti kbar jixxaħxħu fid-dawl naturali dieħel minn saqaf tal-ħġieġ. James ipogġi bilqiegħda fuq sufan, u minnufih waiter qsajjar joħroġ minn fejn il-bar u jersaq lejha.

“Ingiblek xi ħaġa x’tixrob, Sinjur?”

“Le, le, grazzi. Qed nistenna l xi ħadd. Imbagħad nordnaw flimkien iżjed tard.”

Tgħid għamlet sew fittxitu, wara dawn is-snin kollha? Kif se jehodha? Tgħid kien ikun aħjar kieku ħallietu jkompli jgħix bi kwietu, issa li t-tnejn waslu fl-għabex ta’ ħajjithom?

Tiftakar fis-sorpriża li kien għamlilha f'għeluq sninha, meta għalqet tlieta u għoxrin, u titbissem kemm kemm.

Fil-kantuniera fejn kellhom jiltaqgħu kien qed jistennieha f'Jeep bis-saqaf mikxuf. Ta' ġentlom li kien (tgħid għadu?), James nizel u gie jifthilha l-bieba. "Xewqat sbieħ f'għeluq sninek, Sinjorina Kaminski!" Imbagħad saq 'il barra mill-belt, lejn xatt il-baħar. Tqanqila ħelwa tar-riħ bdiet tfewweg ma' xagħarha li kien qed jikber mill-ġdid, u x-xemx sħuna bdiet iżziegħel biha fuq wiċċha. James kien jidher fis-seba' sema: raġel fih daqs dinja jfur bl-entuzjażmu ta' tifel żgħir.

Ix-xtajta kienet ramlja, vojta min-nies, u tibqa' sejra 'l bogħod sa fejn iwasslu għajnejk. James u Ruth nizlu sa tarf ix-xatt, neżgħu ż-żraben u bdew mexjin ħafjin fuq ir-ramel frisk, jieħdu pjaċir bit-tmellis tal-mewġ fuq paliet saqajhom. Iz-żiffa tielgħa mill-baħar kienet pjuttost kiesħa u Ruth bdiet tħoss il-bard. "Għandek bżonn tigri ġirja ħa tishon," qalilha James. "Ejja ara jirnexxilekx taqbadni." U telaq jigrri u jidħaq quddiemha. Hi għall-ewwel iċċassat lejha, imbagħad għolliet spallejha u telqet tlebbet warajha. James beda jħalli distanza żgħira bejniethom, kultant idur iħares lejha u jinfaqqgħu jidhqu, imma ma bediex iħalliha taqbd u baqqgħu jigrri sakemm spicċaw it-tnejn li huma bla nifs. Fl-aħħar James fetaħ dirgħajh u għannaqha, u mbagħad intefgħu ċomba bilqiegħda fuq ir-ramel iħarsu lejn l-orizzont iferraq is-sema u l-baħar.

James dar lejha mbissem, u beda jmellsilha xagħarha

u wiċċha. Għall-ewwel ħassitha imbarazzata; ma felħitx tħares lejn għajnejh u dawret wiċċha n-naħa l-oħra. Imma bil-mod il-mod il-karezzi ta' dan il-ġolf ġentili li salvaha mid-deportazzjoni bdew jaqtgħu xi ftit mill-ingazz ta' ġo fiha. Inġibdet ftit xħin resaq biex ibusha, imma l-għafsa ħafifa ta' xofftejh fuq xofftejha komplet iddewbilha ftit ieħor silġ.

James qam bilwieqfa u neza' ħwejġu ta' fuq. "Jien sejjer ngħum. Ġejja?"

"Jiena le, mhux se ngħum," wegħbitu Ruth.

F'salt wieħed moħħha ħarab lejn l-infern li għexet fih f'Dachau. Ftakret f'meta kienet man-nisa l-oħra fil-bitħa tal-kamp, kollha għarwenin, bilwieqfa għal sigħat sħaħ fil-kesħa u x-xita u r-riħa ta' biza', bil-gwardjani jiddieħqu u l-klieb ifferoċjati jinbħu ...

"M'hawn ħadd, ta," insista James.

"Le, James. Ma ġejtx liebsa biex ngħum."

Ġew quddiem għajnejha ż-żewġ suldati rġiel li qaxxruha bħalma jġizzu n-nagħaġ, jikxfu snienhom u jirredikolawha huma u jisirqulha l-aħħar xrara ta' dinjità li kien fadlilha. F'Dachau ma baqgħetx mara. Kienet saret dudu tal-art li jintrifes taħt is-saqajn.

"Lanqas ruħ m'hawn! Għum bil-ħwejjeġ ta' taħt. Sabiħ tant il-baħar illum."

"Għedtlek le, ma rridx ngħum, James. Aħjar ma ġejt xejn, ara."

"Ej, ej, Ruth. Skużani ma ridtx niffittak. Mhix problema, ma ngħumux. Tridx immorru lura lejn il-Jeep ħa tara s-sorpriza li ppreparajtlek?"

“Mela mhux il-ħarġa kienet is-sorpriża?”

“Eħħ, għadek ma tafux lill-Kaptan James Arthur Young!”

Imxew lura id f'id. James tela' fil-Jeep, ħareġ basket kbir minn wara s-seat u fetħu. L-ewwel ħareġ dvalja, imbagħad srievet, platti, tazzi u pożati. Wara beda ġej kull tip ta' ikel: insalata tal-kuskus u ċ-ċicri, u oħra tal-patata, hummus bit-tahini, żebbuġ, tadam, ġobon tal-mogħża, bżar aħdar mixwi, ħobż pita, tamal, klementin, xi ħlewwiet, u kien ġab l-inbid ukoll. Ruth ħassitha qisha reġina. Qatt ma ċcelebrat għelug sninha daqshekk bil-kbir.

“X'qed taħseb sabiħ?” staqsieha waqt li kienu sejrin lura l-belt.

Ruth kienet qed taħseb li l-Kaptan James Arthur Young kien raġel fuq l-irġiel. Li bis-saħħa tiegħu kienet qed tħossha umana, mill-ġdid. U li bis-saħħa tiegħu kienet qed tiftakar xi tfisser li tkun mara. Imma ma qaltu xejn minn dan.

“Ngħidlek il-verità qed niħasseb fuq il-pazjent tiegħi. Marid sew, u meta nitilqu għal tul ta' ħin ninkwieta li jiġrilu xi ħaġa.”

“Nifhmek. Narak il-Ħamis?”

“Jekk ma jinqala' xejn,” wieġbet Ruth hekk kif James wassalha sal-kantuniera tat-triq.

James jiċċaqlaq f'it fuq is-sufan u jerga' jħares lejn l-arloġġ. Fadal għaxar minuti. Iħares lejn difrejh u jinnotta li, għalkemm maqtugħin qosra, diġà bdew jispuntaw xi f'it iżżejjed. Jišhet il-mument li ma ċcekkjahomx filgħodu.

Iħares lejn il-bukkett tal-iris u jiftakar f'okkazjoni oħra meta, l-istess bħal-lum, kien qed jistenna 'l Ruth.

Il-Ħamis ta' wara l-ħarġa mar biex jiltaqa' magħha s-suq bħas-soltu. Dam ħafna jgħarrex, iżda ma seta' jaraha mkien. Qatagħha li jimxi lejn l-inħawi ta' Wadi Salib, fejn kien iħalliha meta jinfirdu.

Kien hemm ħafna tensjoni fit-toroq dakinhar. Beda jara xi rgjel iħufu 'l hawn u 'l hinn u kienu armati. Mexa b'rasu baxxuta u b'mod każwali, biex kemm jista' jkun ma jagħtix fil-għajn, għalkemm ma kinitx ħaġa faċli minħabba l-istatura tiegħu. Ħin minnhom deherlu li lemaħ lil Ruth dieħla fi blokka appartamenti. Ma kienx ċert rax sew, imma xorta għibed 'l hemm u daħal ġewwa.

Il-bini kien miftuħ fuq l-arkati, u bla twieqi. Kien hemm xi tfal jilagħbu fit-taraġ, u kif rawh waqfu mil-logħob u ċcassaw lejh. Induna li tnejn minnhom kienu qed iħarsu 'l fuq, u fil-pront instema' bieb jinstabat. James ma tilifx żmien; ħareġ żewġ xelini mill-but, xeħethom lejn it-tfal u kif sfrattaw biex ifittxu l-muniti hu għadda minn magenbhom u beda tiela' t-taraġ tnejn tnejn. L-ewwel sular kien jidher qisu abbandunat: bibien u twieqi maqluġhin, trabijiet, imbarazz. Intant minn fuq kienu għadhom jinstemgħu xi ħsejjes, u James beda tiela' indana oħra taraġ.

F'daqqa waħda tfaċċa raġel minn imkien li waqaf f'nofs it-taraġ quddiemu u għalaqlu t-triq. James ipponta biex jibqa' tiela', iżda dak rabat idejeh u ma ċcaqlaqx. "No come here,"

qallu. Qalb James għamlet tikk. Kien kwazi ċert li Ruth kienet f'dak il-bini, u l-ambjent t'hemm ġew xejn ma kien qed jogħġbu. Xi ftit jiem qabel, ir-ribelli Lhud kienu ħatfu t-tifla ta' mħallef Inġliż u, bla ma ried, moħħ James beda jaħseb fil-ħażin.

Dak li kellu quddiemu kien fih raġel, jidher b'saħħtu u mdorri jiġġieled. Biss James kien imħarreġ sew u kellu ħila kbira fil-kumbatt fiżiku. Kif il-ġolf ta' quddiemu aljena ruħu nofs mument b'ħoss minn isfel, James ħasdu b'daqqa ta' ponn fuq wiċċu, imbagħad oħra fl-istonku, u mbagħad ħatfu minn ħwejġu u tefgħu jitgerbeeb għal isfel. Tela' jiġri l-aħħar targiet, qabad il-kuritur u baqa' dieħel 'il ġewwa sakemm wasal quddiem bieb tal-ħadid. Ipprova jittawwal mis-serratura, iżda ma ra xejn, u minn wara l-bieb ma kien jinstema' ebda ħoss. Stenna ftit sekondi, imbagħad ħabbat.